

Нормативно-правове та документаційне регулювання ярмаркової торгівлі на Правобережній Україні у другій половині XIX – на початку XX ст.

Віталіна Юрченко¹

1. Кафедра історії та документознавства, Національний авіаційний університет,
УКРАЇНА, м.Київ, просп. Космонавта Комарова, 1,
E-mail: vitlife19@gmail.com

The article deals with normative, legal and document regulations of the fair trade on the Right-Bank Ukraine in the second half of the 19th – early 20th centuries. The public authorities' documents that regulated trade in cities, towns and villages of the Kyiv, Podil and Volhynia provinces have been revealed. Identified are the types of documents, peculiarities of their composition, record cards formation, and the structures of the main requisites. Determined is the procedure of fairs opening, the dates and places the fairs were held. Displayed are the authorities entitled to perform all these operations.

Ключові слова – ярмарок, базар, торгівля, ярмаркова площа, Київська, Подільська і Волинська губернії, Губернське Правління, клопотання, постанова, лист-прохання, лист-відповідь, дозвіл, положення, звіт, списки.

Дослідження нормативно-правового та документаційного аспекту організації та порядку проведення традиційних ярмарків на території Правобережної України у XIX – на початку XX ст. ставить завдання поглибленого вивчення архівних джерел. Обширний масив архівних матеріалів дає можливість проаналізувати нормативно-правові документи органів державної влади, якими регулювались питання торгівлі у містах, містечках і селах Київської, Подільської і Волинської губерній. Метою ретельного аналізу офіційної документації з питань проведення ярмарків, базарів у регіоні є визначення видів (окремих груп) документів, особливостей складання їх текстової частини, опис формуляру документа, склад основних реквізитів тощо. Прийняті рішення і ухвали щодо організації внутрішньої торгівлі в регіоні дадуть можливість визначити особливості цього процесу. В ході опрацювання матеріалів та документів Центрального державного історичного архіву України в м. Києві найбільш інформативним є фонд «Канцелярія Київського, Подільського і Волинського генерал-губернатора» (Ф.442). Детальна інформація про місце, час та кількість проведення ярмарків, базарів та торгів у Київській, Подільській та Волинській губерніях у відповідних містах, містечках та селах, із зазначенням головних предметів торгівлі міститься у Звітах губернаторів та Рапортах повітових виконавців [2; 8; 5].

Окремої уваги потребують складені Списки ярмарків, які проходили без офіційного дозволу влади у містах і містечках Київської, Волинської та Подільської губерній. Загалом, Список, як документ інформаційно-довідкового характеру, використовується для об'єднання в групу пов'язаних

об'єктів. Наприклад, Список ярмарків і торгів, які проходили у Подільській губернії (1868-1867 рр.) ділився на чотири графи: назва міст, містечок і сіл, в яких встановлені ярмарки і торги; коли саме і за чим дозволом відкриті; терміни проведення ярмарків і торгів за дозволом і терміни проведення торгів і ярмарків, які не мають відповідного дозволу та проводяться за традицією; продукти і товари, які продаються і спосіб їх продажу (з возів, лавок чи балаганів) і на яку приблизно суму[3].

Окрему групу документів становить службова кореспонденція: листи-прохання, клопотання місцевої громади про відкриття нових ярмарків і листи-відповіді зі схвальними рішеннями щодо порушення зазначених питань. Усі листи написані за встановленим формуляром. Вони мають такі реквізити: адресат, реєстраційний номер, текст, підпис. У тексті подано пояснення причини, з якої виникла необхідність відкриття ярмарку, пропозиція щодо дати його проведення. Також при вирішенні питання відкриття нових ярмарків зустрічаються доповідні записки про залишення клопотань (листів-прохань) щодо відкриття нових ярмарків без позитивного рішення [7; 6; 9]. Відкриття ярмарку та день його проведення затверджувалось указом Губернського Правління за попереднім дозволом Міністра Внутрішніх Справ [4]. У справах фондів Державного архіву Вінницької області є документи про заснування нових ярмарків у місті, містечку чи селі, та перенесення їх зі святкових на буденні дні. Фонд «Вінницьке міське правління» (Ф.Д.230) містить витяг з резолюції Подільського Губернатора про дозвіл відкриття чотирнадцятиденного ярмарку у м. Вінниці. Текст документа поділено на три частини, які називаються: «ДОПОВІДЬ», «ЗАКОН», «РЕЗОЛЮЦІЯ». Документ підписано: в.о. Губернатора А. Ейлером, засвідчено: «З копією вірно» діловодом, звірено: помічником діловода [1].

Таким чином, ярмаркова торгівля на Правобережній Україні у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. була чітко організованою, відбувалась з дозволів владних структур, і регулювали її такі документи: положення, постанови Губернського Правління і Міської Думи, рішення Міської Думи, протоколи засідання Міської Думи, листи-прохання (клопотання), листи-відповіді, звіти Подільського, Київського та Волинського губернаторів, рапорти повітових виконавців, списки торгів і ярмарків, що існували у губерніях, оголошення про проведення ярмарків, які носили нормативно-правовий та організаційно-розпорядчий характер.

Література

1. Державний архів Вінницької області. – Ф. Д. 230. – Оп. 1 – Спр. 110. – Арк. 40–41, 71–72; 2. Центральний державний історичний архів України в м. Києві (далі – ЦДІАК) – Ф. 442. – Оп. 1. – Спр. 10411а. – Арк. 10–11; 3. ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 47 – Спр. 90. – Арк. 280–293 зв.; 4. ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 47 – Спр. 90. – Арк. 297–327; 5. ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 625. – Спр. 272. – Арк. 10, 17–18; 6. ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 627. – Спр. 80. – Арк. 2–8; 7. ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 628 – Спр. 594. – Арк. 1–6; 8. ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 629 – Спр. 469. – Арк. 3; 9. ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 666. – Спр. 50. – Арк. 10–11 зв., 179 зв., 132.